

Prof. dr hab. Stanisław Sulowski

WNPiSM

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Piotra Womeli

***Wspieranie demokracji i lobbing polityczny. Działalność
Fundacji Konrada Adenauera w Polsce,***

Promotor: prof. UKSW dr hab. Klaus Ziemer

Dzisiaj problemy związane z kondycją demokracji należą do najważniejszych zagadnień nauk o polityce i administracji. Szczególnie interesujące jest zagadnienie wspierania demokracji i lobbingu politycznego w sytuacji gdy na świecie mamy w pewny sensie odwrót od demokracji. Można posłużyć się pewną trawestacją i powiedzieć, że widmo populizmu nie tylko krąży po Europie ale zadomowiło się w niej na dobre. Z tego względu podjęcie przez Doktoranta tak sformułowanego tematu w rozprawie doktorskiej jest jak najbardziej zasadnie i bardzo obiecujące. Tym bardziej, że Doktorant egzemplifikuje te zagadnienia na przykładzie działań podejmowanych przez niemieckie fundacje w ramach polityki zagranicznej państwa, które to odgrywa niebagatelną rolę w stosunkach międzynarodowych.

Rozprawa doktorska mgr Piotra Womeli ma spore walory poznawcze, ale w kontekście słabości demokracji prowokuje do wielu pytań na temat wspierania tego przedsięwzięcia jakim jest demokracja. Przyjęty przez Autora model wspierania demokracji Eberharda Sandschneidera w moim przekonaniu ma pewne słabości, gdyż pomija specyfikę, tradycję i kulturę polityczną państw podlegających tranzycji

ustrojowej. Summa summarum rozprawa Pana mgr Piotra Womeli jest ciekawą propozycją w zakresie nauk o polityce i administracji. Rozprawa ma łącznie 314 stron z czego tekst autorski stanowi 264 stron. Na strukturę rozprawy składają się: *Wstęp, pięć rozdziałów, Zakończenie, Spis skrótów, Spis tabel, Spis rysunków i Bibliografia*. Wszystkie elementy stanowią logiczną całość ujętą według kryterium przedmiotowego i problemowego.

Oceniając rozprawę chcę zwrócić uwagę na kilka kwestii:

Po pierwsze, wybór tematyki badawczej jest interesujący i precyzyjnie określony. Temat rozprawy w opinii recenzenta został właściwie sformułowany pod względem metodologicznym. Wspieranie demokracji i lobbing polityczny kontekście analizy szczegółowych działań Fundacji Konrada Adenauera jest jak najbardziej dobrym i klarownie określonym problemem badawczym.

Po drugie, cezura czasowa w moim przekonaniu została poprawnie określona. Lata 1992 – 2019 nie wyznaczają jakiegoś zamkniętego etapu, ale dotyczą działań KAS w Polsce, chociaż Doktorant zastrzega się, że badania zostały poszerzone kontekstualnie, co oznacza że zostały poszerzone o kryteria rzeczowe, przestrzenne i temporalne. Doktorant egzemplifikuje zagadnie wspieranie demokracji i lobbing polityczny nie tylko na przykładach działań KAS w Polsce, ale także w innych regionach świata i w różnych okresach historycznych. Dość obszernie Autor omówił także działania innych niemieckich fundacji w tym zakresie.

Po trzecie, baza źródłowa i literatura przedmiotu na której została oparta dysertacja jest bardzo bogata i wystarczająca jak na potrzeby

rozprawy doktorskiej. Moim zdaniem bibliografię można było wzbogacić o kilka pozycji angielsko- i niemieckojęzycznych dotyczącej niemieckiej polityki zagranicznej. Do i tak obszernie cytowanej literatury polskich autorów dodałbym jeszcze niektórych autorów. Stwierdzam, że bibliografia została sporządzona z uwzględnieniem zwyczajowo przyjętych standardów w tym zakresie i jest bardzo bogata. Chcę to podkreślić, gdyż ostatnio nie zawsze się to zdarza w rozprawach doktorskich. Chociaż dodam, że nie podoba mi się sposób cytowania dzieł literatury niemieckiej i zamiast Herausgegeben (Hrsg.), Doktorant wprowadza polskie sformułowanie (red).

Za mało uwagi poświęcił Autor krytycznej ocenie wykorzystywanej literaturze przedmiotu na temat niemieckiej polityki zagranicznej i roli niemieckich fundacji w tym zakresie. Krytyczna ocena literatury przedmiotu jest bardzo potrzebna, tutaj każdy Autor rozprawy doktorskiej może zabłysnąć, wskazując co jest przydatne, co jest dobre i dlaczego. Parafrazując Bernarda z Chartres można powiedzieć, że po to stajemy na ramionach olbrzymów, aby wnieść coś coś nowego.

Po czwarte, od strony formalnej (język, przypisy) rozprawa wygląda bardzo dobrze. Autor bardzo trafnie, umiejętnie i bogato podpira swoje dociekania analityczne przypisami z literatury przedmiotu. Bogate i różnorodne przypisy niewątpliwie wzbogacają rozprawę. W tym zakresie Autor dowodzi, że posiada dużą i wszechstronną wiedzę w przedmiocie badań. Zdarzają się - co prawda bardzo rzadko - pewne sformułowania, które mogą uchodzić za publicystyczne. Do takich należy zdanie na stronie 80, że " ..zmiana roli Niemiec – od państwa otrzymującego wsparcie do państwa, które demokrację eksportuje..". Nie tylko moim zdaniem, demokracja jest tym projektem, który nie daje się eksportować. Historia współczesna

zna wiele przykładów nieudanych prób demokratyzowania systemów politycznych. Uważam, że sformułowanie, że dane państwo eksportuje demokrację jest mało akademickie i niedyplomatyczne.

Jednakże treść całej rozprawy pozwala recenzentowi stwierdzić, że Autor rozprawy wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną w zakresie nauk o polityce i administracji i w ten sposób spełnia jedno z wymagań zawarte w obowiązujących przepisach prawa. Warto także podkreślić, że Autor dostrzega fakt, iż badanie tych zagadnień na gruncie nauk o polityce i administracji w Polsce jest w pewnym sensie wypełnianiem luki. To przekonuje mnie, że Doktorant dobrze orientuje się w literaturze przedmiotu, posiada predyspozycje do prowadzenia badań naukowych i pisania tekstu o charakterze naukowym.

Po piąte, konstrukcja rozprawy ma przejrzysty charakter, ale jeżeli skonfrontujemy ją z tematem to pojawiają się pewne wątpliwości i pytania. Moim zdaniem tytuł czwartego rozdziału mógłby brzmieć: Przykłady wspierania demokracji na przykładzie zagranicznej działalności fundacji. Ta uwaga mogłaby się też odnosić do rozdziału piątego. Moje uwagi nie oznaczają, że struktura całej rozprawy nie jest prawidłowa. To tylko spostrzeżenia recenzenta, nad którymi można się zastanowić przy podejmowaniu próby opublikowania dzieła. Generalnie uważam, że rozdział czwarty i piąty mógłby być rozbudowany w podrozdziałach w sposób problemowy. Tytuły niektórych podrozdziałów są sformułowane dość lakoniczne. Generalnie jednak konstrukcja pracy jest na swój sposób przemyślana i logiczna.

Po szóste, na uwagę zasługuje trafne dobranie metod badawczych. Metoda studium przypadku realizowana różnymi technikami okazała się bardzo adekwatna do założonych celów

badawczych. Oczywiście zgadzam się, że obserwacja uczestnicząca należy do typu metod jakościowych, ale Autor traktuje obserwacje raz jako technikę badawczą metody studium przypadku (s. 21) , a drugi raz jako metodę (s.22). Nie czepiam się, ta uwaga wynika z rutyny, która zwyczajowo sprawy metod w rozprawie doktorskiej nakazuje śledzić w sposób szczególny.

Po siódme, sformułowana teza rozprawy brzmi: *·KAS w Polsce wspiera demokrację, będąc specyficznym aktorem niemieckiej polityki zagranicznej i po drugie, że wspieranie demokracji podejmowane przez KAS jest kategorią pojemniejszą, w której zawiera się lobbying jako środek służący do wdrożenia i umocnienia demokracji.* Uważam, że zagadnienie wspierania pewnych działań przez podmioty zagraniczne w innych państwach i zagadnienie lobbingu, tak jak to ujął Doktorant w swojej dysertacji jest poznawczo bardzo interesujące i bliskie realiom. W tym przypadku dało znać spore praktyczne doświadczenie Autora w tym zakresie w charakterze pracownika biura fundacji w Warszawie. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że Autor rozprawy w bardzo interesujący sposób rozbudował pytania badawcze do tak postawionych tez rozprawy.

Po ósme, zadaniem recenzenta, zgodnie wymaganiami zawartymi w obowiązujących przepisach prawa, jest sformułowanie odpowiedzi na pytanie, czy Autor pisząc swoją rozprawę rozwiązał oryginalne zagadnienie naukowe i posiada predyspozycje do pisania prac naukowych. W mojej ocenie oryginalność przedłożonej rozprawy polega na tym, że Autor dokonał konceptualizacji pojęć związanych z pojęciem fundacji jako specyficznego aktora w sferze polityki, polityki zagranicznej, wspierania demokracji oraz lobbingu i dokonał egzemplifikacji na przykładzie działań KAS.

Po dziewiąte, rozprawę doktorską mgr Piotra Womeli wzbogacają opracowane tabele (10), rysunki (3) i spis skrótów. Mają one syntetyzujący charakter, co pozwala Czytelnikowi lepiej zrozumieć omawianą problematykę.

Po dziesiąte, rozprawa jest sporym osiągnięciem jeżeli chodzi o prezentację działań podejmowanych przez KAS w celu wspierania demokracji i lobbingu w Polsce. Zabrakło mi jednak bardziej krytycznego podejścia do oceny efektywności tych działań. Jeżeli spojrzemy obiektywnie na sprawę to jasne jest, że w Polsce nie doszło do takiego poziomu rozwoju politycznego, który można określić mianem skonsolidowanej demokracji, a po drugie rozwój stosunków polsko-niemieckich ma charakter hybrydowy i konfliktowy. Są one ciągle wewnątrzpolitycznie instrumentalizowane. Skuteczność tych licznych konferencji i rozmów na temat pojednania i dobrosąsiedzkiego współżycia rodzi wiele wątpliwości. Namawiałbym Autora do szerszego zbadania roli i znaczenia traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy 1991 z 1991 roku. Może politykom należałoby przypomnieć, że art. 1 pkt 1 traktatu, brzmi "Umawiające się strony będą kształtować swoje stosunki w duchu dobrego sąsiedztwa i przyjaźni. Dążą do ścisłej pokojowej i partnerskiej współpracy we wszystkich dziedzinach". Krytycznego podejścia zabrakło także przy ocenie deklarowanego wspierania demokracji i praw człowieka w niemieckiej polityce zagranicznej na przykładzie niemieckiej polityki wobec Federacji Rosyjskiej. Te kwestie, jak słusznie zauważył Doktorant na stronie 92 były bardzo wyraźnie wyeksponowane w umowach koalicyjnych, ale w praktyce wyglądały zupełnie inaczej.

Konkluzja

Praca została napisana w sposób przejrzysty i zrozumiały pod względem językowym i nie budzi poważniejszych zastrzeżeń redakcyjnych. Autor wykazał się dużą wiedzą przy analizie bardzo interesującego, nie do końca zbadanego zagadnienia. Jego oceny są ciekawe, przemyślane oraz umiejętnie sformułowane. Przedstawione wyżej oceny i uwagi częściowo o charakterze krytycznym są obowiązkiem recenzenta i nie podważają osiągnięć merytorycznych dysertacji Pana mgr Piotra Womeli. Posiadają one miejscami charakter dyskusyjny i zmierzają jedynie do zwrócenia uwagi na pewne kwestie, które zdaniem recenzenta mogłyby być przedstawione lepiej lub inaczej.

Recenzowana dysertacja spełnia kryteria zawarte w obowiązujących przepisach prawa odnośnie rozpraw doktorskich. Oznacza to, że jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego. Jej Autor wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o polityce i administracji oraz posiada umiejętności prowadzenia badań naukowych.

Summa summarum, niniejszym wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr Piotra Womeli do dalszych stadiów przewodu doktorskiego przed Radą Dyscypliny Naukowej Nauki o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Warszawa, 11.08. 2023

Prof. dr hab. Stanisław Sulowski